

Гаврило Петрановић, дипл. инж.
Републички секретаријат за привреду
Титоград

Економски положај индустрије целулозе и папира у Црној Гори

Економски положај индустрије и папира посебно новоизграђених фабрика, у последње вријеме предмет је разних разматрања на нивоу од радних организација до федерације. Покушавају се реално сагледати сви фактори који су ову грану, посебно новоизграђене фабрике, довели у прилично тежак положај из којег, сасвим је сигурно, не могу изаћи без предузимања радикалних мјера у циљу отклањања свих ових узрочника који такво стање проузрокују.

За нас је у Црној Гори посебно интересантно да се упознамо са проблемима и тешкоћама који прате рад Фабрике целулозе и папира у Иванграду и који негативно утичу на њен економски положај.

Сагледавање положаја Фабрике у Иванграду не би било потпуно, а још мање објективизовано, ако не бисмо указали и на заједничке проблеме код највећег броја новоизграђених фабрика ове гране у читавој Југославији.

Незавидан економски положај Фабрике целулозе и папира у Иванграду манифестује се у веома великој задужености, која за отплате из анuitета (без кредитних олакшица које су дате за вријеме трајања санационог периода 1968/70. год.) ангажују највећи дио или у цјелини средства амортизације, у релативно ниском искоришћавању капацитета, високим губицима, релативно ниским личним дохоцима и сл. Тако је нпр. 1967. год. од укупно 28 фабрика у грани 19 послало са губицима, док је првих 6 мјесеци 1968. 16 од ових фабрика имало у наплаћеној реализацији око 42,2 милиона нових динара губитака. У овом износу

Фабрика целулозе и папира у Иванграду учествује око 8 милиона нових динара, док је за читаву 1968. год. имала у наплаћеној реализацији губитак од 11,55 а у фактурисаној 15,1 милиона нових динара.

Постоје разни фактори који ову грану а нарочито нове фабрике, међу којима и фабрику у Иванграду доводе у веома неповољан положај. Међу овим факторима се истичу презадуженост и високи трошкови капитала, коришћење капацитета, структура реализације, високо учешће основне сировине у трошковима производње и остало.

Презадуженост и високи трошкови капитала. У току изградње нових фабрика индустрије целулозе и папира у периоду од 1959. вршене су честе измјене економских инструмената који су довели до повећања улагања (царине, порез на промет, промјене обрачунског курса долара, повећање цијена грађевинском материјалу и услугама и др.) у односу на програмом предвиђена средства, што најбоље илуструју слиједећи показатељи:

(у мил. н. дин.)

Фабрика	Вриједност по програму	Вриједност након изградње	Вриједност 31. XII 1967	Индекс
Иванград	137,2	262,3	308,7	225
Дрвар	129,5	229,6	259,3	200
Маглај	136,5	246,8	246,8	180
Срем. Митровица	163,0	260,2	374,0	229
Плашки	99,6	188,1	220,6	221

Прекорачење програмом предвиђених средстава врло неповољно је дјеловало на рентабилитет и утицало на остваривање значајних губитака који су покривени санационим кредитима, што је још више погоршало ионако високу презадуженост Фабрике.

Колико су мјере економске политике утицале да се повећа задуженост односно вриједност осталих средстава, најбоље илуструје слиједећи приказ:

(у мил. н. дин.)

Фабрика	Вриједност основ. сред. 31. XII 67.	Интер-каларна камата	Царина	Курсне разлике	Ефект ревалоризац.	Укупно 3—6
1	2	3	4	5	6	7
Иванград	308,7	27,2	20,0	14,7	49,5	111,4
Дрвар	259,3	33,8	18,6	18,0	51,5	121,9
Маглај	246,8	34,1	16,7	67,6	—	118,3
Срем. Митров.	375,9	21,8	27,9	39,1	49,5	138,3
Плашки	220,6	0,5	17,5	24,5	2,2	44,7

Инвестиционим програмима била су предвиђена средства за плаћање интеркаларних камата и царина али у много мањим износима од остварених, док се са курсним разликама и ревалоризацијом није рачунало. Истовремено, дошло је и до повећања оснивачких улагања по основу трошкова пројектовања, уздицања кадрова, банкарске провизије и сл., што је такође значајније утицало да се повећава вриједност средстава.

Ако упоредимо вриједност основних средстава по јединици капацитета нових фабрика, са вриједношћу тих средстава у сличним фабрикама у грани, види се да су основна средства по једној тони знатно већа него у старим фабрикама. За Иванград то оптерећење износи 5 145 дин/т. у Дрвару 5 517 дин/т. у Вевчу само 2 184 дин/т и у Приједору 2 774 дин/т. Према овоме је оптерећење основним средствима у Иванграду и Дрвару веће 100—150% него у Вевчу, односно Приједору.

Високо учешће трошкова капитала проузроковано напријед изложеним елементима указује на оптерећења која за предузећа проистичу при формирању цијена коштања производа из чега резултирају велики губици.

Колико ови трошкови оптерећују цијену коштања једне тоне папира, у новим фабрикама у односу на старе, најбоље показује примјер Фабрике целулозе и папира у Иванграду.

Трошкови амортизације у овој Фабрици по тони папира, рачунато на пуни капацитет, износе 521 н. дин. док оптерећење једне тоне папира по основу амортизације у старим фабрикама просјечно износи 102 н. дин. Оптерећење због камата по тони у Фабрици Иванград износи 440 н. динара, не узимајући у обзир садашње олакшице, док ово оптерећење у старим фабрикама по тони просјечно износи 63 н. дин. Ако се узму у обзир садашње олакшице, ово је оптерећење у Фабрици у Иванграду је 102 н. дин., што је још знатно изнад просјека старих фабрика.

Слична је ситуација и у Фабрици целулозе и папира у Дрвару и другим новим или реконструисаним фабрикама.

К о р и ш ћ е њ е к а п а ц и т е т а. Недовољно искоришћавање капацитета неповољно је утицало на постигнуте ефекте.

Искоришћавање капацитета нових фабрика изгледа овако:

— у процентима —

Фабрика	1965.	1966.	1967.
Иванград	60,0	56,6	76,4
Дрвар	—	27,4	25,5
Плашки	65,8	72,2	83,2
Сремска Митровица	52,3	51,4	68,4
Кочани	14,3	46,8	45,1
Владичин Хан	67,2	75,6	69,9

Капацитети у грани 1967. год. просјечно су искоришћавани 78%. Овако ниска искоришћеност капацитета последица је неповољних тржишних услова, односно високог увоза ових производа, често и по демпингованим цијенама.

Структура реализације: Либерализација увоза папира отежава услове пласмана на домаћем тржишту а тиме и већу експлоатацију инсталираних капацитета новоизграђених фабрика. У оваквој ситуацији фабрике су принуђене да се оријентишу на извоз, гдје се постижу знатно ниже цијене него на домаћем због високих царинских и других заштитних дажбина.

Напримјер, у Италији царинска стопа просјечно износи око 30%, у Француској 25%, СР Њемачкој 22% итд. У СФРЈ је 1967. године царина износила 8 — 10% да би се 1968. повећала на 22%.

Иако су у извозу ефекти врло неповољни, извоз се последње 3 године стално повећавао, што се најбоље види у Фабрици у Иванграду:

Остварена реализација	— у тонама —			
	1965.	1966.	1967.	1968.
— домаће тржиште	12 503	12 088	9 683	9 000
— извоз	5 590	5 981	7 702	14 000
— раст извоза у процентима	100	107	138	250

Како је просјечна продајна цијена на домаћем тржишту за асортиман Фабрике у Иванграду по 1 т. 3.082 н. дин. а у извозу 2.664 н. дин. то у овом случају Фабрика губи при извозу 418 н. дин. Ова негативна разлика увећава се и због повећаних трошкова паковања извозне робе, што по једној тони износи 180 н. дин.

Високо учешће основне сировине у трошковима производње: Колико учешће основне сировине оптерећује јединицу производа у овој грани, илуструју цијене целулозном дрвету по 1 м³ у нас и неким другим земљама.

Скандинавске земље	10 \$ за м ³
Југославија	16 \$ за м ³
СССР	8 \$ за м ³
Канада	5 \$ за м ³

Ако се има у виду да је за 1 т писаћих и штампарских папира потребно око 6 м³ целулозног дрвета четинара, онда је јасно колико трошкови основне сировине учествују у структури цијена коштања код нас у односу на произвођаче папира у другим земљама.

Остали фактори: Поред високих трошкова капитала, презадужености, трошкова основне сировине и неповољне струк-

туре реализације, негативно утичу на положај индустрије целулозе и папира и повећане цијене транспорту у друмском и железничком саобраћају.

Тако су остварени трошкови превоза по 1 ргт целулозног дрвета код Фабрике у Иванграду 1967. год. 29,62 дин., а 1968. год. 33,15 динара. Исти је случај и са превозом осталих сировина и репроматеријала као и отпремом готових производа.

МЈЕРЕ КОЈЕ ТРЕБА ПРЕДУЗЕТИ

На основу изложених чињеница потребно је предузети следеће мјере за ефикасно сређивање садашњег стања индустрије целулозе и папира, а посебно новоизграђених фабрика:

1. Свођење номиналне вриједности на реалну вриједност основних средстава, јер се у оваквој констелацији не могу репродуковати, с обзиром да њихова вриједност знатно прелази тржишну.

2. Увести рефакцију од 50% возаринског става у железничком и камионском превозу за све производе у извозу на конвектабилно подручје, укључујући и све прекоморске земље.

Ефекат ове мјере за Фабрику у Иванграду износио би годишње 1.400.000 дин.

3. У заједници са произвођачима предложити механизам либерализације за увоз резервних дијелова за индустрију целулозе и папира, с тим да увоз усаглашава Савезна привредна комора.

4. Стриктно примјењивати Одлуку о регулисаном увозу уз придржавање договора о робном контингенту (РК*).

Одлуку («Сл. лист СФРЈ», бр. 40/68) допунити и за све остале врсте папира.

5. Кроз прописе о робном промету и прописе о хигијенско-санитарној заштити предвидјети обавезно умотавање свих производа у робном промету и за ту сврху прописима забранити умотавање производа у робном промету употребљаваним папирима (новине и др.).

6. С обзиром на то што је економски положај индустрије целулозе и папира у великој мјери зависан и од односа са сировинском базом, тј. цијенама основних сировина, потребно је овај проблем посебно изучити.

7. За опрему која се увози, а не производи се у земљи, да се царина снизи на 6%.

8. Треба у принципу прихватити слободно формирање ције-на производима индустрије и папира, мада се овом мјером не побољшава положај ове индустрије јер су цијене које се сада постижу на домаћем и поготово иностраном тржишту знатно испод лимитираних.

На ргт цјена за писаћи 50 g папир прописана је 3.300 динара а на домаћем тржишту се постиже око 3.000 динара, односно у извозу 2.700 дин. по тони.

С обзиром на ово као и на чињеницу да залихе готових производа индустрије целулозе и папира и даље расту, мишљења сам да ова мјера неће утицати да се побољша економски положај гране.